

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В СФЕРІ ЖИТЛОВИХ ВІДНОСИН

В. Г. Севка ^a, Н. Ю. Христенко ^b

^a Інститут економіки промисловості НАН України,
вул. Університетська, 77, м. Донецьк, Україна, 83000.

^b Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
вул. Державіна, 2, м. Макіївка, Україна, 86123.

E-mail: EconomicaDnasa@rambler.ru

Отримана 1 листопада 2010, прийнята 26 листопада 2010

Анотація. В роботі здійснений аналіз існуючих підходів до визначення поняття «ефективність»; встановлений зв'язок між ефективністю, результативністю, продуктивністю та іншими економічними категоріями, що характеризують успішність діяльності підприємства. Розглянуті методичні підходи до оцінки ефективності і обраний більш доцільні для розрахунку ефективності функціонування суб'єктів у сфері житлових відносин; обґрунтовані підходи до оцінки економічної ефективності реконструкції наявного житлового фонду та його нового будівництва; здійснено порівняння альтернативних варіантів відновлення і збільшення житлового фонду для міст та районів. Представлений механізм вибору можливого варіанту оновлення житлового фонду з позиції його економічної ефективності; доведено необхідність обґрунтування і затвердження на рівні міст та районів економічно ефективного способу оновлення житлового фонду шляхом реконструкції існуючих будинків або зведення нових за умов найбільш раціонального використання виробничих, трудових та земельних ресурсів.

Ключові слова: економічна ефективність, результативність, продуктивність, житлова сфера, житловий фонд, реконструкція, нове будівництво.

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ В СФЕРЕ ЖИЛИЩНЫХ ОТНОШЕНИЙ

В. Г. Севка ^a, Н. Ю. Христенко ^b

^a Інститут економіки промисловості НАН України,
ул. Университетская, 77, г. Донецк, Украина, 83000.

^b Донбасская национальная академия строительства и архитектуры,
ул. Державина, 2, г. Макеевка, Украина, 86123.

E-mail: EconomicaDnasa@rambler.ru

Получена 1 ноября 2010, принята 26 ноября 2010

Аннотация. В работе выполнен анализ существующих подходов к определению понятия «эффективность»; установлена связь между эффективностью, результативностью, производительностью и другими экономическими категориями, которые характеризуют успешность деятельности предприятия. Рассмотрены методические подходы к оценке эффективности и выбран наиболее целесообразный для расчета эффективности функционирования субъектов в сфере жилищных отношений; обоснованы подходы к оценке экономической эффективности реконструкции старого жилого фонда и его нового строительства; осуществлено сравнение альтернативных вариантов обновления и увеличения жилого фонда для городов и районов. Представлен механизм выбора возможного варианта обновления жилого фонда с позиции экономической эффективности; доказана

необходимость обоснования и утверждения на уровне городов и районов экономически эффективного способа обновления жилого фонда путем реконструкции существующих зданий или строительства новых в условиях наиболее рационального использования производственных, трудовых и земельных ресурсов.

Ключевые слова: экономическая эффективность, результативность, производительность, жилищная сфера, жилой фонд, реконструкция, новое строительство.

THE FEATURES OF ESTIMATIONS OF ECONOMIC EFFECTIVENESS IN THE SPHERE OF HOUSING RELATION

Victoriya Sevka ^a, Natalja Khrystenko ^b

^a*Institute of Economics of Industrial NSA Ukraine,
77, Universitetskaya Str., Donetsk, Ukraine, 83000.*

^b*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
2, Derzhavina str., Makiivka, Ukraine, 86123.*

E-mail: EconomicaDnasa@rambler.ru

Received 1 November 2010, accepted 26 November 2010

Abstract. In present work were made the analysis of existing approaches to the definition of efficiency and established the connection between efficiency, effectiveness, productivity and other economic categories which characterize the success of the enterprise. There were overviewed the methodical approaches to estimation of efficiency and was chosen the most appropriate one for calculating of efficiency in the field of housing relations; substantiated the approaches to estimation of economical efficiency of housing stock reconstruction and its new construction; realized the comparison of alternative ways of renovation and increasing of the housing stock for the cities and the districts. There were presented the mechanism of choosing of probable variant of housing stock renovation from the point of its economical efficiency; proven the necessity of substantiation and confirmation in the cities and districts economically effective way of housing stock renovation by reconstruction of existing buildings or construction of new ones in a conditions of the most rational using of production, labour and territorial resources.

Keywords: economic efficiency, effectiveness, productivity, living area, housing, rehabilitation, new construction.

Вступ

Значна увага в сучасній економічній літературі надається методичному забезпеченню оцінки ефективності та результативності діяльності суб'єктів господарювання і обґрунтуванню шляхів їх підвищення. Ефективність як поняття є найчастіше вживаним, але на думку багатьох економістів, також є найменш визначеним. Причиною є те, що об'єктивні закони ринкової економіки сприяють постійному розвитку суб'єктів господарювання, примушуючи їх обирати різноманітні форми господарювання,

новітні технології, інноваційні проекти, тим самим змінюючи уяву про ефективність, її розмір та взаємозв'язок із величиною прибутку. Зміна підходів до визначення ефективності пов'язана також із особливостями діяльності суб'єктів господарювання, зокрема трактуватися ефективність буде по різному для приватних підприємств, комунальних та природних монополій, фінансових установ і бюджетних організацій.

Поява нових форм господарювання та власності на початку 90-х років ХХ ст. спонукає

розвиток теоретичної бази щодо визначення ефективності, яка стає одним із головних принципів організації ринкової економіки у всіх галузях господарювання. Не стала виключенням і сфера житлового будівництва. Зі збільшенням у ній частки приватного капіталу, оцінка економічної ефективності стає основним етапом реалізації інвестиційного будівельного проекту. Оцінка ефективності дозволяла інвесторам встановити найвигідніший варіант інвестування коштів та, відповідно, обрати інвестиційний проект.

В останнє десятиріччя питання ефективності в сфері житлового будівництва пов'язують із необхідністю визначення шляхів якісних перетворень житлового фонду країни. Застосування поняття «ефективність» для проведення порівняльної оцінки доцільності будівництва нового житла або реконструкції вже існуючого, є важливим в умовах обмежених фінансових, земельних та інших ресурсів, для встановлення економічного та соціального ефекту. Зважаючи на вказане, методичне обґрунтування підходів до оцінки ефективності є надзвичайно важливим для сфери житлових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню сутності категорії «ефективність» присвячено значну кількість наукових праць, серед дослідників варто назвати праці К. Макконнелла, С. Брю, Е. Долана, Д. Ліндсея, Р. Піндайка, Д. Рубінфельда, К. Еклунда, В. Леонтьєва, Л. Мельника, І. Бойчика, П. Харіва, Л. Лігоненко, А. Турило та ін. Дослідженням шляхів підвищення ефективності функціонування окремих галузей національного господарства присвячені роботи Н. Аванесова, Т. Гуцул, М. Капаруліна, М. Лищенко, Л. Назарова, В. Прядко та ін., проте їм багатогранність, динамічність та залежність від значної кількості факторів, вимагає уточнення методологічного апарату.

Мета дослідження

Метою статті є узагальнення існуючих методичних підходів до оцінки ефективності, встановлення зв'язку між поняттями ефективності, результативності, продуктивності та виявлен-

ня особливостей в розрахунку економічної ефективності в сфері житлових відносин.

Основні результати дослідження

Категорія «ефективність», безперечно, є однією з найбільш складних та важливих економічних категорій. Її універсальність полягає в тому, що у всіх, без виключення, сферах господарювання результати діяльності окремої людини, колективу підприємства або цілої галузі оцінюються саме з точки зору ефективності.

Певна група фахівців розглядає економічну науку як науку про ефективність. Американські вчені Кемпбел Р. Макконнел і Стенлі Л. Брю у своїй фундаментальній науковій праці відзначають, що економіка вивчає шляхи «найкращого використання того, чим ми володіємо», тобто це наука про ефективність взагалі і ефективність використання рідкісних ресурсів [3].

Серед основних причин зростаючої актуальності дослідження методики оцінки та шляхів забезпечення ефективності можна назвати такі:

- обмеженість природних та економічних ресурсів;
- необмеженість людських потреб;
- бажання підприємців функціонувати успішно та отримувати найбільший прибуток при найменших витратах;
- наявність конкурентного середовища;
- необхідність адаптації до змінних умов зовнішнього середовища.

Перші дослідження проблеми ефективності можна віднести до часів одного з засновників класичної школи економічної теорії Вільяма Петті та керівника школи фізіократів Франсуа Кене [7]. В. Петті та Ф. Кене ототожнювали поняття «ефективність» та «результативність», які застосовувалися до певних державних заходів і сприяли економічному поживленню країн. Відокремлення ж поняття «ефективність» як економічної категорії відбулося на початку XIX ст. у працях Д. Рікардо, який розділив поняття «ефективність» і «результативність», надаючи «ефективності» специфічне значення, що виражається зіставленням результату і певного виду витрат [7].

Незважаючи на безліч визначень ефективності універсального трактування цієї категорії

не встановлено. Разом з тим, виділені чотири основні підходи до визначення ефективності (див. табл.) [3].

Більшість з розглянутих підходів може бути застосована в обмежених умовах та має певні недоліки, серед яких варто назвати залежність критеріальної системи оцінки ефективності від часового інтервалу дослідження, розмірів підприємства, обсягів інвестицій та графіків їх надходження і освоєння, стадій виробництва, реалізації тощо.

В рамках ресурсного підходу не варто отожднювати ефективність з простим відображенням отриманих кінцевих результатів використання ресурсів в процесі функціонування

підприємства протягом певного періоду часу, оскільки при подібному аналізі виключається інформація про те, якою ціною були досягненні ці результати.

Взагалі підхід «результати-витрати» є достатньо обмеженим через неможливість об'єктивної оцінки усіх складових компонентів ефективності, оскільки результати функціонування, наприклад, соціальних, організаційних та інших систем не завжди можуть бути виражені лише кількісними показниками.

Слабким місцем «цільового» підходу є елемент «засоби досягнення» в системі «цілі – засоби досягнення – результат», тобто відсутність зіставлення бажаних цілей з наявністю засобів,

Таблиця. Узагальнені підходи до визначення поняття «ефективність».

Підхід	Сутність ефективності	Автори, що приєдналися до певного підходу та їх визначення
1. Традиційний підхід	Ефективність розглядається як зіставлення результатів діяльності і витрат або результатів (виходів) і використаних ресурсів (входів). Основи підходу: теорії продуктивності виробничих систем (зіставлення обсягу витрачених ресурсів з отриманим результатом); неокласичний напрям економічної науки (основою метою господарської діяльності є прагнення отримання найбільшого ефекту при найменших витратах).	«Ефективність – відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, що визначається як відношення ефекту, результату до затрат або витрат, що забезпечили, зумовили, його отримання» (джерело – сучасний економічний словник).
1.1. «Витратний» підхід	Ефективність визначається з точки зору першочергової проблеми – вимірювання витрат та їх результатів.	«Ефективність взагалі є відношенням корисного ефекту (результату) до витрат на його отримання. Зіставляючи окремі види витрат із пов'язаними з ними елементами корисного ефекту, одержимо безліч показників ефективності» (В. В. Новожилов). «Під ефективністю мається на увазі відношення результату до витрат за умови використання мінімальної кількості ресурсів для виробництва даного обсягу продукції; виробництво даного обсягу продукції при мінімальних середніх загальних витратах» (К. Макконнелл і С. Брю). «Ефективність – це ключове міркування під час прийняття рішення про те, як виробляти. У щоденній мові слово ефективність означає, що виробництво йде з мінімальними витратами, зусиллями та втратами» (Е. Долан, Д. Ліндсей).

Закінчення таблиці.

Підхід	Сутність ефективності	Автори, що приєдналися до певного підходу та їх визначення
1.2. «Ресурсний» підхід	Ефективність визначається як співвідношення результату до затрачених ресурсів.	«Економічна ефективність – це ніщо інше, як отримання певного результату на одиницю використуваних ресурсів» (Л. І. Абалкін). «Основним принципом вираження суті ефективності на всіх рівнях управління економіки є співвідношення кінцевого результату та ефекту з застосованими та спожитими ресурсами» (К. А. Раїцький).
2. «Цільовий» підхід	Ефективність є кількісною характеристикою відношення мети і теоретичної можливості, теоретичної можливості та норми її матеріалізації.	«...ефективність виступає мірою можливості, але не будь-якої, а тієї, яка виражає мету людини, реалізує його ідею, тобто ефективність є мірою можливості з погляду її близькості до найбільш доцільного, необхідного (потрібного) людині результату. Тут йдеться про близькість до мети в її оптимальному виразі» (М. Андрющенко). «Ефективність – ступінь наближення до досягнення всіх кінцевих цілей. Діяльність буде настільки ефективнішою порівняно з іншою діяльністю, наскільки вона наблизиться до досягнення поставлених цілей» (В. Зеленевський). «Ефективність організації – це ступінь відповідності діяльності організації її цілям» (У. Кінг і Д. Кліланд).
3. Підхід «зацікавлених сторін»	Розглядає ефективність як ступінь задоволеності процесом його учасників. При цьому, задоволеність залежить від ступеня реалізації інтересів учасників у процесі функціонування підприємства. Даний підхід виник в межах концепції «стейкхолдерів» (stakeholder concept, stakeholder theory), або теорії зацікавлених груп.	«Ефективність діяльності економічного суб'єкта розглядається в контексті розділення інтересів учасників бізнесу, тобто з позицій економічних інтересів окремих осіб, що розраховують на отримання вигоди від його діяльності» (концепція «стейкхолдерів»). «Ефективність організації визначається її здатністю задовольнити реальні цілі зацікавлених сторін на вершині обмежень» (Пеннінгс-Гудман).
4. Підхід «відповідності еталону»	Підхід виник в межах концепції бенчмаркінгу, яка передбачає зіставлення власних показників ефективності з еталонними (кращими підприємствами) в аналогічній галузі.	«Зіставлення показників ефективності дає можливість визначити уразливі та раціональні сторони діяльності підприємства порівняно з конкурентами і світовими лідерами, а керівникам підприємства – зрозуміти правильність розподілу ресурсів» (концепція бенчмаркінгу).

що необхідні для досягнення поставлених цілей. Таким чином, даний підхід не дає можливості відповісти на запитання, якою ціною визначені цілі були реалізовані. Ідеальний варіант для застосування даного підходу можна охарактеризувати словами Т. Пітерса і Р. Уотер-

мена «ефективність як ідеал функціонування припускає, що цілі встановлені і необхідні ресурси є в наявності...» [3].

Наявним недоліком підходу «зацікавлених сторін» є значна вірогідність існування різних інтересів окремих груп всередині підприємства,

що може перешкоджати їх реалізації. З точки зору різних груп зацікавлених учасників ефективність діяльності підприємства може бути різною залежно від цілей, що досягненні (тобто чиї інтереси були реалізовані).

Триває дискусія щодо розмежування понять «ефективність», «результативність», «продуктивність» та інших, які характеризують успішність функціонування підприємства. Переважно дані поняття використовуються як синоніми, але на думку авторів, такий підхід є не коректним, а поняття варто розмежувати. На користь ствердження можна навести праці П. Друкера, який концентрує увагу на тому, що до визначення ефективності можна підійти з двох сторін: по-перше, ефективність означає робити потрібні, правильні речі («doing right things»), по-друге, створювати потрібні, правильні речі («create the right things») [6]. Тобто існує різниця у трактуванні ефективності як досягнення визначеної мети (дієвість/результативність) та як досягнення мети найбільш економічним способом (економічність). П. Друкер пропонує розрізняти поняття ефективності, дієвості (результативності) та економічності. Два останні поняття, на його думку, є складовими частинами першого [5].

Д. Сінк взагалі виділяє сім різних критеріїв результативності організаційної системи, зокрема:

- дієвість (effectiveness) – ступінь досягнення цілей; економічність (efficiency) – ступінь використання ресурсів;
- якість (quality) – відповідність системи вимогам, очікуванням клієнтів; прибутковість (profitability) – співвідношення між валовими доходами та сумарними витратами;
- продуктивність (productivity) – співвідношення кількості продукції до витрат на її випуск;
- якість праці (quality of work) – ступінь задоволення потреб та очікувань учасників виробництва в процесі трудової діяльності;
- інноваційність (innovation) – ступінь використання науково-технічного потенціалу підприємства [6].

Автор не дає чіткого визначення результативності, але доводить, що вона характеризує і ефективність, і продуктивність, і прибутковість, і дієвість.

Взагалі, з точки зору аналізу змістовного наповнення іншомовних термінів, що характеризують ефективність діяльності підприємства, можна достатньо просто визначити категорії «продуктивність», «дієвість», «доцільність» як складові елементи за допомогою яких уточнюються та конкретизуються показники ефективності (рис. 1).

Таким чином, ефективність може бути визнана найбільш емним поняттям, проте питання диференціації ефективності й результативності залишається одним з найбільш гострих в сучасній вітчизняній економічній теорії через схоже змістове їх наповнення. На нашу думку, з метою об'єктивного визначення співвідношення між даними категоріями необхідно звернутися до основних показників, що характеризують ступінь ефективності і результативності функціонування підприємства – ефекту та результату.

У сучасних наукових працях наводиться безліч підходів до кількісного вираження ефективності. Аналіз робіт дозволив приєднатися до групи науковців, які не ототожнюють ефект із результатом, а розмежовують ці категорії. В загальному плані результат – це наслідок, підсумок будь-якої діяльності, те, що отримано в процесі функціонування, а ефект – це кінцевий результат, який характеризує ступінь успішності, доцільності функціонування тієї чи іншої системи. Таким чином, ефект є більш широким поняттям ніж результат з точки зору економічного наповнення, а застосування оцінки ефективності рекомендується при проведенні досліджень, що передбачають порівняння і ранжирування.

Для визначення протилежного від ефекту результату діяльності підприємства можна скористатися терміном «дисфункція» («dysfunction»). Таким чином, однозначне трактування сутності ефективності є надзвичайно складним процесом; ефективність є багатогранною категорією, складові елементи якої в комплексі здатні повноцінно охарактеризувати ступінь успішності функціонування підприємства, реалізацію визначених цілей, доцільність протікання будь-яких процесів (рис. 2).

Надзвичайно важливим питання підвищення економічної ефективності є для сфери житлових відносин, під якою мається на увазі існу-

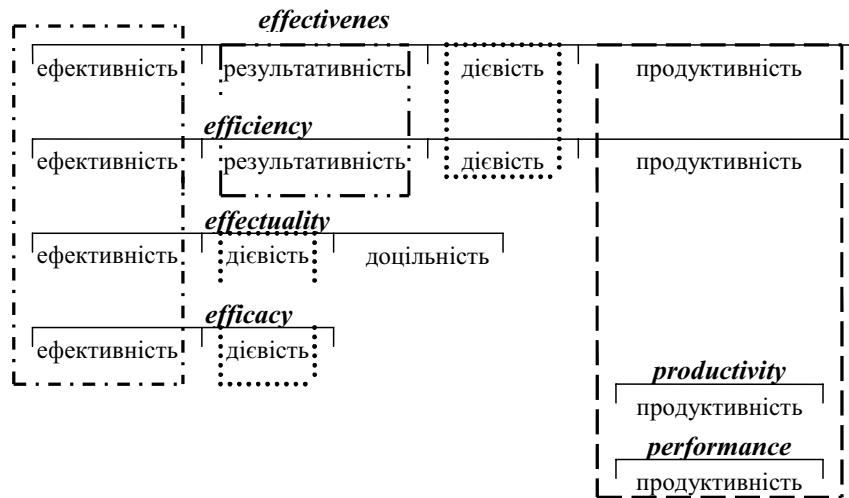

Рисунок 1. Схема взаємозв'язку економічних категорій, які характеризують успішність функціонування підприємства.

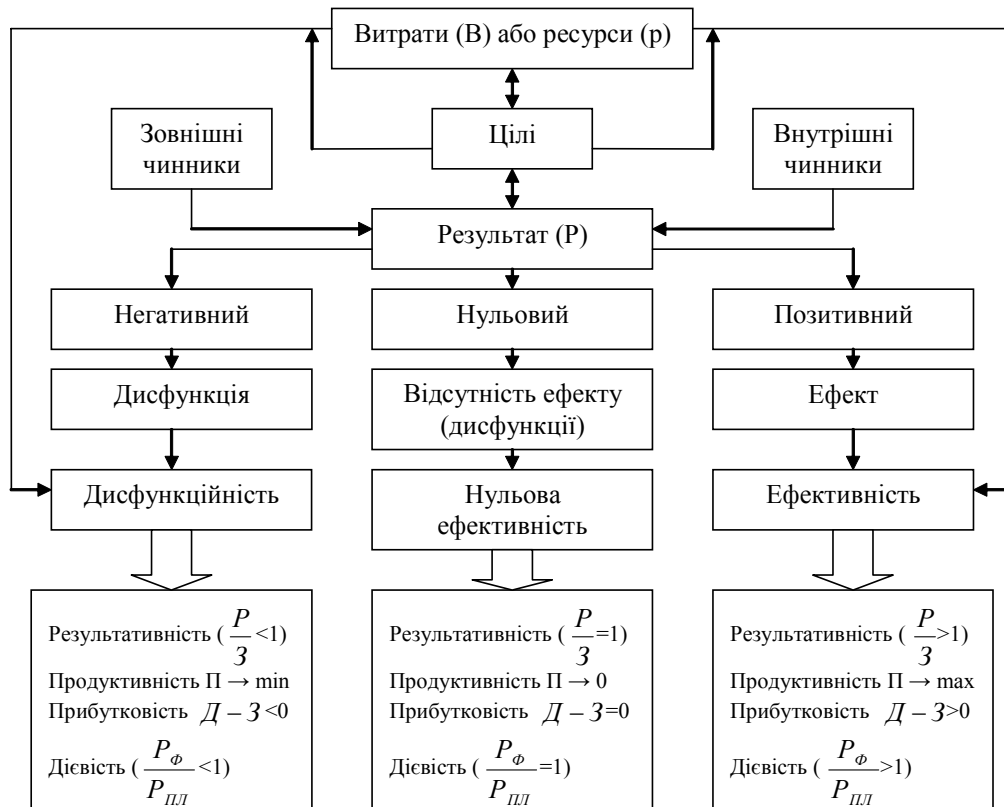

Рисунок 2. Узагальнююча схема визначення ефективності функціонування підприємства.

юча система економічних, соціальних, законодавчих зв'язків, що регулюють процеси створення, розподілу, утримання та експлуатації житлового фонду протягом всього його життєвого циклу.

Проблема оцінки якісних перетворень житлового фонду з точки зору їх економічної ефективності стала актуальною недавно, але пояснюється низкою історичних особливостей розвитку сфери житлових відносин України.

За радянських часів центральне місце у формуванні житлової політики держави займало вирішення соціальних та, певною мірою, політичних завдань. Житлове будівництво було покликане розв'язати одну з найважливіших соціальних проблем – забезпечення населення великої країни житловими умовами, але питання їх якості відносилось на задній план. Найбільш гостро житлові питання поставали на початку становлення СРСР, за часів коли значна частина населення мешкала у бараках, підвалах, в інших приміщеннях не завжди призначених для житла. З кінця 50-х до 80-х років житлове будівництво виступало не менш важливим аспектом державної політики. Сам цей час можна охарактеризувати як новий етап житлової політики країни та розвитку технологій житлового будівництва, який супроводжувався переселенням мешканців до окремих квартир під лозунгом «Кожній радянській родині – окрема квартира». Тож, житлове будівництво за радянських часів виконувало дві головні функції: соціальну, яка проявлялася в задоволенні потреби населення країни в житлі, і політичну, яка проявлялася в підтримці, схваленні існуючого політичного устрою саме через виконання ним своїх соціальних зобов'язань. Питанням оцінки отриманого економічного ефекту в сферах житлового будівництва і утримання існуючого житлового фонду не надавалося уваги взагалі.

Актуальність оцінки економічної ефективності в сучасних умовах економічного і соціального розвитку країни пов'язана з необхідністю виконання державою своїх зобов'язань щодо задоволення певних споживацьких властивостей населення щодо житла. У загальному вигляді перелік споживацьких властивостей житла – це інформаційна система, що дозволяє всебічно оцінити сучасне житло. Всю сукупність споживацьких властивостей можна об'єднати в укрупнені групи, які, у свою чергу, складаються з певного переліку більш детальних властивостей. Запропонована авторами сукупність споживацьких властивостей житла зображена на рис. 3.

На сучасному етапі центральними процесами забезпечення населення країни гідними житловими умовами визнане будівництво нового житла та реконструкція існуючого житло-

вого фонду. Відзначимо, що якщо житлове будівництво – це сфера будівництва, що охоплює процеси зведення житлових будинків і житлових комплексів.

На рис. 4 наведений запропонований автором механізм визначення доцільності вибору одного з альтернативних варіантів оновлення житлового фонду з точки зору їх економічної ефективності (кварталів, мікрорайонів), то згідно із Законом України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» (№ 525-16 від 22.12.2006 р.) реконструкція жилого будинку – це перебудова жилого будинку з метою поліпшення умов проживання, експлуатації, зміни кількості жилих квартир, загальної та жилої площі тощо, пов'язана із зміною геометричних розмірів, функціонального призначення, заміною окремих конструкцій, їх елементів, основних техніко-економічних показників [1].

В умовах обмеженості економічних, фінансових, людських ресурсів на перше місце в процесах якісного перетворення житлового фонду міст та районів виносяться питання доцільності проведення певних заходів через визначення їх економічної та соціальної ефективності. Таким чином, вибір одного з альтернативних варіантів оновлення житлового фонду залежить від того, наскільки ефективним буде кожен з варіантів для конкретного житлового будинку.

Відзначимо, що в силу певних особливостей житлових об'єктів, при розрахунку економічної ефективності нового будівництва та реконструкції вже існуючого житлового фонду необхідно враховувати наступне:

- житлові об'єкти статичні (не переміщуються у просторі);
- створення нового житла, так само як й відновлення вже існуючого, є довгостроковими процесами, що має бути враховано при плануванні вихідних і вхідних фінансових потоків (правка на коефіцієнт дисконтування);
- першочергова функція житла – забезпечення комфортних умов мешкання населення міста, тож лише тільки економічний ефект не може бути взятий як основний критерій при прийнятті рішення;
- в кожному з варіантів окрім основних витрат потрібно враховувати супроводжувальні

Рисунок 3. Систематизація споживацьких властивостей житла.

витрати: при новому будівництві – витрати на демонтаж старої будівлі, при реконструкції – витрати на тимчасове житло для мешканців будинку;

– для оновлення значної площі старого житлового фонду потрібні значні фінансові ресурси, тож аналіз ефективності кожного з ва-

ріантів повинен проводитися дуже ретельно з метою виявлення суми економії ресурсів;

– утримання житлових комплексів в належному стані є одним з важливих елементів містобудівної політики міста і дозволяє створити його привабливий облік.

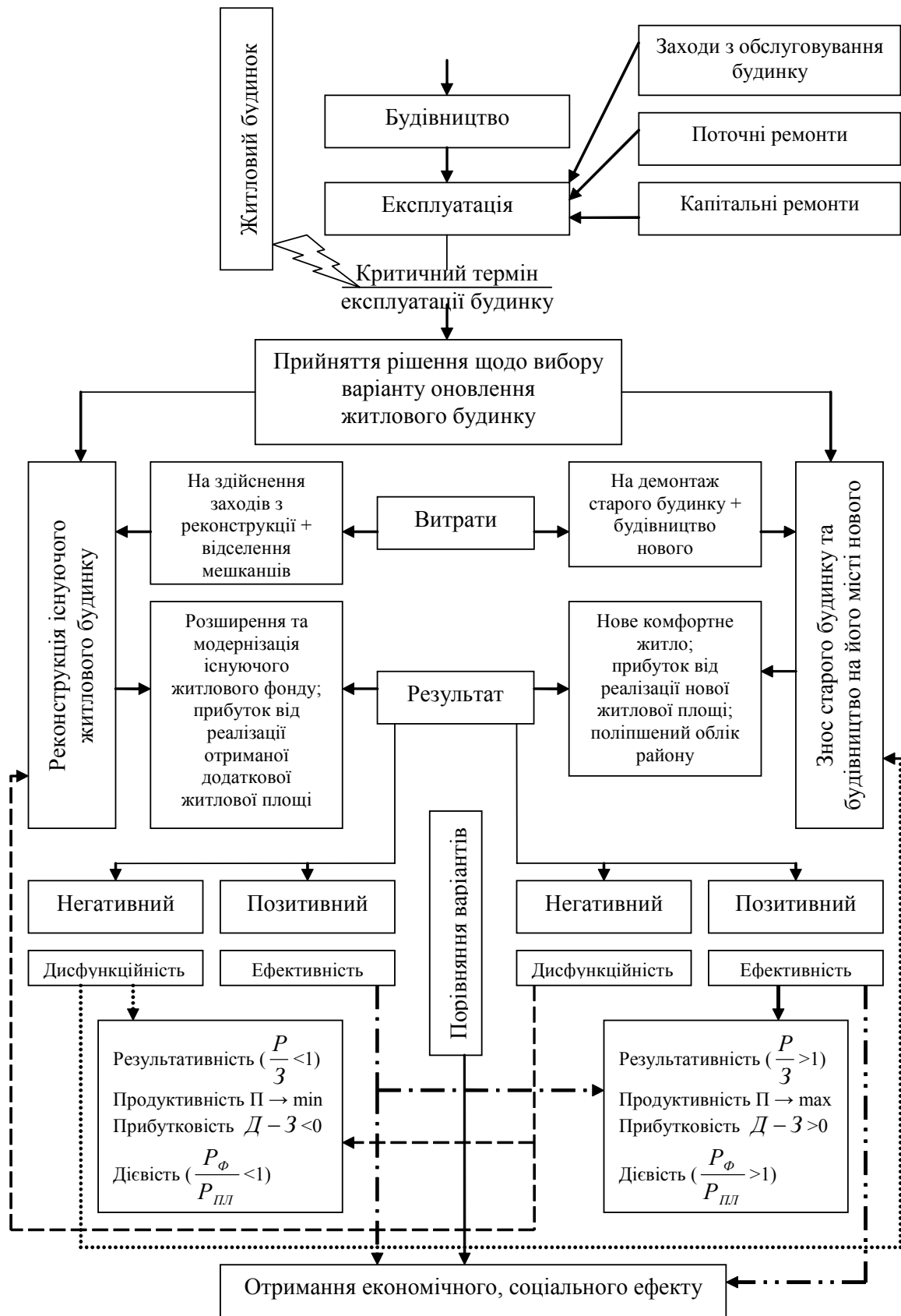

Рисунок 4. Послідовність вибору ефективного варіанту оновлення житлового фонду.

Висновки

Необхідність визначення ефективності протікання господарських процесів обумовлена об'єктивними законами економічного та соціального розвитку. Категорія ефективності є настільки ємною, що й досі серед вчених відсутня єдина думка щодо трактування її сутності. Сьогодні питання економічної ефективності є надзвичайно актуальним для сфери житлових відносин через обмеженість ресурсів, що можуть бути направлені на відновлення житлового фонду, значна частина якого знаходиться в занедбаному стані. Аналіз наукових робіт у цій сфері, а також врахування певних особливостей сфери житлових відносин, дозволили сформулювати механізм вибору економічно ефективного способу оновлення житлового фонду – реконструкції існуючого будинку або зведення нового – з метою найбільш раціонального використання ресурсів.

Література

1. Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду : Закон України № 525–V від 22.12.2006 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу до закону : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Турило, А. М. Дальнейшее исследование сущности экономической эффективности и классификации ее видов / А. М. Турило, А. А. Турило // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 3 (33). – С. 152–157.
3. Аванесова, Н. Е. Оцінка ефективності функціонування підприємств роздрібною торгівлі з позицій ключових зацікавлених сторін : дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Н. Е. Аванесова. – Х., 2009. – 236 с.
4. Гуцул, Т. А. Економічна ефективність виробництва і формування ринку молока (на прикладі підприємств приміської зони м. Києва) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 / Т. А. Гуцул. – К., 2002. – 17 с.
5. Друкер, П. Задачи менеджмента в XXI веке / П. Друкер. – М. : Вильямс, 2003. – 272 с.
6. Лігоненко, Л. О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношень понять «ефективність» і «результативність» управління підприємством / Л. О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10 (88). – С. 207–216.
7. Половінкіна, Г. І. Забезпечення ефективності діяльності підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Г. І. Половінкіна. – К., 2010. – 20 с.

Севка Вікторія Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант Інституту економіки промисловості НАН України. Науковий напрямок: економіка будівництва.

Христенко Наталя Юріївна – аспірант кафедри економіки підприємств Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Науковий напрямок: економіка будівництва.

Севка Виктория Геннадиевна – кандидат экономических наук, доцент, докторант Института промышленности НАН Украины. Научное направление: экономика строительства.

Христенко Наталья Юрьевна – аспирант кафедры экономики предприятий Донбасской национальной академии строительства и архитектуры. Научное направление: экономика строительства.

Sevka Victoriya – a Ph. D. (Economy), an Assistant Professor, Ph. D. degree of the Institute of Economics of Industrial NSA Ukraine. Research interests: economy of construction.

Khrystenko Natalja – a postgraduate of the Business Economics Department of the Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture. Research interests: economy of construction.

